

Tutela minorului – măsură de ocrotire a persoanei fizice

Guardianship of the minor – a measure for the protection of the natural person

drd. Lorena-Alexandra AVRAM*
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

Abstract

This study analyzes guardianship seen as a very complex private law institution, characterized by legality, obligation, personality and gratuitousness, which is regulated by imperative norms, through which the person and patrimony of minor children are protected through the guardian, who, in exceptional situations provided for by the Civil Code, performs the legal representation of the minor who has not reached the age of 14 and, respectively, the prior approval of legal acts concluded by the minor who has limited capacity to exercise.

Keywords: guardianship; tutor; minor; restricted capacity to exercise; exclusive interest of the minor; patrimonial autonomy.

Rezumat

Prezentul studiu analizează tutela văzută ca o instituție de drept privat foarte complexă, caracterizată prin legalitate, obligativitate, personalitate și gratuitate, ce este reglementată prin norme imperative, prin care se realizează ocrotirea persoanei și a patrimoniului copiilor minori prin intermediul tutorelui, care realizează, în situații de excepție, prevăzute de Codul civil, reprezentarea legală a minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani și, respectiv, încuviințarea prealabilă a actelor juridice încheiate de către minorul care are capacitate de exercițiu restrânsă.

Cuvinte-cheie: tutelă, tutore, minor, capacitate de exercițiu restrânsă, interesul exclusiv al minorului, autonomia patrimonială.

1. Noțiune și reglementare

Tutela minorului este un mijloc special de ocrotire a acestuia în situația în care nu poate beneficia de ocrotirea părintească, fiind reglementată în Capitolul II. *Tutela minorului* din Titlul III al Cărtii a II-a a Codului civil (art. 110-163).

Art. 110 C. civ. prevede: „Tutela minorului se instituie atunci când ambii părinți sunt, după caz, decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau li s-a aplicat pedeapsa penală a interdicției drepturilor părintești, puși sub interdicție judecătorească, dispăruți ori declarați judecătorește morți, precum și în cazul în care, la încetarea adopției, instanța hotărăște că este în interesul minorului instituirea unei tutele”. Prin urmare, doctrina¹ a concluzionat că „tutela minorului este mijlocul juridic de ocrotire a minorului lipsit de ocrotirea părintească”.

* avramlorenaa@yahoo.com.

¹ Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Casa de Editură și Presă „Șansa” S. R. L., București, 1993, p. 298; M. Fodor, S. Popa, *Drept civil. Teoria generală. Subiectele de drept civil*, Editura Universul Juridic, București, 2023, p. 399; O.V. Nagy, *Drept civil. Persoanele*, Editura Universul Juridic, București, 2023, p. 85.

La nivel principal, art. 108 alin. (1) C. civ. prevede că „ocrotirea persoanei fizice prin tutelă se realizează de către tutore, desemnat sau numit, în condițiile prezentului cod, precum și de către consiliul de familie, ca organ consultativ.”

Tutela a fost definită în literatura de specialitate atât în sens larg, cât și în sens restrâns. Astfel, în sens larg, într-o opinie de autoritate² s-a susținut că tutela este instituția juridică ce cuprinde ansamblul de reguli care constituie cadrul legal al ocrotirii unui minor de către o altă persoană decât părinții săi. În sens restrâns, tutela este privită ca o sarcină gratuită și obligatorie în virtutea căreia tutorele exercită drepturile și execută obligațiile părintești în relație cu minorul care nu poate beneficia, din diverse motive, de ocrotirea părintească³.

Într-o altă opinie⁴, tutela a fost definită drept „mijlocul juridic de ocrotire a minorului lipsit de ocrotirea părintească, care se instituie în cazurile și condițiile prevăzute de lege”.

Tutela este, astfel, „o instituție de drept privat ce interesează ordinea publică, fiind destinată a ocroti o anumită categorie de incapabili. Tutela are drept scop apărarea persoanei și a patrimoniului copiilor minori, astfel că toate regulile stabilite în această materie sunt obligatorii și nu pot fi modificate prin convenții particulare”⁵.

În opinia mea, tutela este o instituție foarte complexă, sens în care definirea doar într-un sens larg sau într-unul restrâns conduce la o reducere nejustificată a sferei acestei noțiuni. Astfel, apreciez că tutela ar putea fi definită ca fiind instituția de drept privat reglementată prin norme imperative prin care se realizează ocrotirea persoanei și a patrimoniului copiilor minori prin persoana tutorelui, care exercită drepturile și execută obligațiile părintești în relație cu minorul, fiind instituită atunci când ambii părinți sunt, după caz, decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau li s-a aplicat pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești, puși sub interdicție judecătorească, dispăruți ori declarați judecătorește morți, precum și în cazul în care, la încetarea adopției, instanța hotărăște că este în interesul minorului instituirea unei tutele.

2. Caracterele juridice ale tutelei minorului

Privită din perspectiva minorului, tutela este un mijloc de ocrotire, însă, din perspectiva tutorelui, art. 122 alin. (1) C. civ. califica tutela drept „o sarcină personală”.

Privită din această ultimă perspectivă, tutela are următoarele caractere juridice⁶:

– *legalitatea*, în sensul că prin norme juridice cu caracter imperativ, legiuitorul reglementează procedura și cazurile de instituire a tutelei, persoanele care pot avea calitatea de tutore, conținutul acestei măsuri de ocrotire, precum și încetarea ei;

– *obligativitatea*, deoarece odată numit, cu acordul său, de către instanța de tutelă, tutorele nu mai poate refuza numirea. Tot astfel, conform dispozițiilor art. 119 alin. (1)

C. civ., tutorele numit prin contract de mandat nu poate refuza numirea decât pentru motivele prevăzute de art. 120 alin. (2) C. civ.⁷;

² Tr. Ionașcu, *Persoana fizică*, Editura Academiei, București, 1963, p. 194.

³ Șt. Rauschi, Gh. Popa, Șt. Rauschi, *Drept civil. Teoria generală. Persoana fizică. Persoana juridică, cu modificările legislative până la data editării*, Editura Junimea, Iași, 2000, p. 249.

⁴ E. Chelaru, M. Chelaru, *Drept civil. Persoanele*, Editura C.H. Beck, București, 2023, p. 176.

⁵ M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 399.

⁶ M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 399; E. Chelaru, M. Chelaru, *op. cit.*, p. 176.

⁷ Art. 120 alin. (2) C. civ. dispune: „Poate refuza continuarea tutelei: a) cel care are vârsta de 60 de ani împliniți; b) femeia însărcinată sau mama unui copil mai mic de 8 ani; c) cel care crește și educă 2 sau mai mulți copii; d) cel care, din cauza bolii, a infirmității, a felului activităților desfășurate, a depărtării domiciliului de locul unde se află bunurile minorului sau din alte motive întemeiate, nu ar mai putea să îndeplinească această sarcină”.

– *personalitatea*, ce derivă din dispoziția art. 122 alin. (1) C. civ., care califică tutela ca „o sarcină personală”, ceea ce înseamnă că tutorele, desemnat în considerarea calităților sale, exercită însărcinarea personal. Acesta nu va putea încredința, nici măcar parțial, exercitarea tutelei altei persoane⁸;

– *gratuitatea*, prevăzută de art. 123 alin. (1) C. civ., care dispune: „Tutela este o sarcină gratuită”. Cu toate acestea, alin. (2) al acestui text normativ prevede că „tutorele poate fi îndreptățit, pe perioada exercitării sarcinilor tutelei, la o remunerație al cărei quantum va fi stabilit de instanța de tutelă, cu avizul consiliului de familie, ținând seama de munca depusă în administrarea averii și de starea materială a minorului și a tutorelui, dar nu mai mult de 10% din veniturile produse de bunurile minorului. Instanța de tutelă, cu avizul consiliului de familie, va putea modifica sau suprima această remunerație, potrivit împrejurărilor”.

Pe lângă aceste caractere sintetizate în literatura de specialitate, apreciez că, privită din perspectiva minorului, ca mijloc de ocrotire, tutela se caracterizează prin *unicitate*, ea fiind singurul mijloc de ocrotire a minorului care se instituie atunci când ambii părinți se află într-una dintre situațiile prevăzute de art. 110 C. civ., neputând fi realizată ocrotirea prin intermediul lor pe calea autorității părintești.

De asemenea, tot din această perspectivă, tutela are un *caracter subsidiar*, ea putând fi instituită doar atunci când nu se poate realiza ocrotirea minorului pe calea autorității părintești.

3. Principiile care guvernează ocrotirea minorului prin tutelă

Interpretând dispozițiile legale care reglementează tutela minorului, doctrina⁹ a decelat următoarele principii care diriguiesc această instituție:

– *principiul exercitării tutelei în interesul exclusiv al minorului* reglementat de art. 133 C. civ. care dispune: „Tutela se exercită numai în interesul minorului atât în ceea ce privește persoana, cât și bunurile acestuia”;

– *principiul autonomiei patrimoniale* prevăzut de art. 140 C. civ., în conformitate cu care tutorele nu are niciun drept asupra bunurilor minorului, după cum nici acesta din urmă nu are vreun drept asupra bunurilor tutorelui. În acest sens, art. 140 alin. (1) C. civ. prevede că după numirea tutorelui și în prezența acestuia și a membrilor consiliului de familie, un delegat al instanței de tutelă va verifica la fața locului toate bunurile minorului, întocmind un inventar, care va fi supus aprobării instanței de tutelă;

– *principiul exercitării tutelei sub supravegherea consiliului de familie și sub controlul efectiv și continuu al instanței de tutelă* postulat de art. 124 C. civ. și, respectiv, de art. 151 C. civ. Astfel, conform art. 124 alin. (1) C. civ., „consiliul de familie se poate constitui pentru a supraveghea modul în care tutorele își exercită drepturile și își îndeplinește îndatoririle cu privire la persoana și bunurile minorului”, iar, potrivit art. 151 alin. (1) C. civ., „instanța de tutelă va efectua un control efectiv și continuu asupra modului în care tutorele și consiliul de familie își îndeplinesc atribuțiile cu privire la minor și bunurile acestuia”.

4. Deschiderea tutelei

Deschiderea tutelei este reglementată în Secțiunea 1 cu aceeași denumire poziționată în Capitolului II. *Tutela minorului*. Astfel, în conformitate cu dispozițiile art. 110 C. civ., tutela minorului este o măsură de ocrotire care se adoptă doar în situațiile în care ambii părinți ai minorului se află în imposibilitatea permanentă de a exercita ocrotirea părintească, acestea fiind prevăzute în mod limitativ, după cum urmează:

- sunt decedați;
- sunt necunoscuți;

⁸ Conform dispozițiilor art. 122 alin. (2) C. civ., „instanța de tutelă, cu avizul consiliului de familie, poate, ținând seama de mărimea și compunerea patrimoniului minorului, să decidă ca administrarea patrimoniului ori doar a unei părți a acestuia să fie încredințată, potrivit legii, unei persoane fizice sau persoane juridice specializate”.

⁹ M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 399-400; E. Chelaru, M. Chelaru, *op. cit.*, p. 176.

- sunt decăzuți din exercițiul drepturilor părintești;
- li s-a aplicat pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești;
- beneficiază de consiliere judiciară sau de tutelă specială;
- sunt dispăruți;
- sunt declarați judecătorește morți;

De asemenea, textul antecitat prevede și un caz special de deschidere a tutelei atunci când, la încetarea adopției, instanța hotărăște că este în interesul minorului instituirea unei tutele.

Tutela se instituie de către instanța de tutelă, care, conform dispozițiilor art. 111 C. civ., trebuie să fie înștiințată, de îndată ce află de existența unui minor lipsit de îngrijire părintească în cazurile prevăzute la art. 110 C. civ., de următoarele categorii de persoane:

- a) persoanele apropiate minorului, precum și administratorii și locatarii casei în care locuiește minorul;
- b) serviciul de stare civilă, cu prilejul înregistrării morții unei persoane, precum și notarul public, cu prilejul deschiderii unei proceduri succesorale;
- c) instanțele judecătorești, cu prilejul condamnării la pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești;
- d) organele administrației publice locale, instituțiile de ocrotire, precum și orice altă persoană.

5. Persoana tutorelui

Având în vedere rolul jucat de tutore în ocrotirea minorului, atât în plan personal, cât și în plan patrimonial, legiuitorul a impus condiții stricte în ceea ce privește numirea tutorelui. Astfel, în conformitate cu dispozițiile art. 112 alin. (1) C. civ., poate fi desemnată tutore doar o persoană fizică. Pot fi desemnați tutori împreună soțul și soția¹⁰, „dacă nu se află în vreunul dintre cazurile de incompatibilitate prevăzute de prezentul cod”. De asemenea, alin. (2) al aceluiași articol prevede că în situația în care mai mulți minori care sunt frați sau surori se află într-una dintre situațiile prevăzute de art. 110 C. civ., se numește, de regulă, un singur tutore.

Alegerea persoanei tutorelui nu este condiționată de existența unor calități speciale, însă persoana ce urmează a fi desemnată tutore trebuie să aibă capacitate deplină de exercițiu, să nu facă parte din categoriile de persoane care nu pot fi tutore, potrivit legii, să aibă condițiile materiale necesare îndeplinirii obligațiilor impuse de tutelă, precum și garanțiile morale necesare dezvoltării armonioase a copilului¹¹.

Art. 113 C. civ. reglementează categoriile de persoane care nu pot fi numite tutore. Astfel, nu pot fi tutore, iar dacă una dintre aceste împrejurări survine sau este descoperită în timpul tutelei, tutorele va fi îndepărtat¹²:

- a) minorul, persoana care beneficiază de tutelă specială sau consiliere judiciară sau cel pus sub curatelă;
- b) cel decăzut din exercițiul drepturilor părintești sau declarat incapabil de a fi tutore;
- c) cel căruia i s-a restrâns exercițiul unor drepturi civile, fie în temeiul legii, fie prin hotărâre judecătorească, precum și cel cu rele purtări reținute ca atare de către o instanță judecătorească;
- d) cel care, exercitând o tutelă, a fost îndepărtat din aceasta în condițiile art. 158 C. civ., atunci când, în conformitate cu dispozițiile acestui text normativ, „săvârșește un abuz, o neglijență gravă sau alte fapte care îl fac nedemn de a fi tutore, precum și dacă nu își îndeplinește în mod corespunzător sarcina”;
- e) cel aflat în stare de insolvabilitate;
- f) cel care, din cauza intereselor potrivnice cu cele ale minorului, nu ar putea îndeplini sarcina tutelei;

¹⁰ M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 400.

¹¹ E. Chelaru, M. Chelaru, *op. cit.*, p. 178.

¹² Conform dispozițiilor art. 113 alin. (2) C. civ., îndepărtarea tutorelui se va face „respectându-se aceeași procedură ca și la numirea lui”. În acest sens, a se vedea M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 401.

g) cel înlăturat prin înscris autentic sau prin testament de către părintele care exercita singur, în momentul morții, autoritatea părintească.

Există două modalități de desemnare a tutorelui – de către părinte, respectiv, de către instanța de tutelă. În materia desemnării tutorelui de către părinte, art. 114 alin. (1) C. civ. prevede că această operațiune se poate realiza prin act unilateral sau prin contract de mandat, încheiate în formă autentică, ori, după caz, prin testament, persoana care urmează a fi numită tutore al copiilor săi, ea putând fi revocată, în condițiile alin. (3), oricând de către părinte, chiar și printr-un înscris sub semnătură privată, care, însă, trebuie înscris în Registrul național notarial, ținut în format electronic, în care se înscriu testamentele, conform art. 1.046, respectiv, revocarea procurilor autentice, conform art. 2.033 C. civ., după caz.

Așa cum prevede alin. (2) al art. 114 C. civ., desemnarea făcută de părintele care în momentul morții era decăzut din drepturile părintești sau beneficia de consiliere judiciară sau de tutelă specială este lipsită de efecte.

În cazul desemnării mai multor persoane ca tutore, fără vreo preferință stabilită în actul de desemnare, ori atunci când există mai multe rude, afini sau prieteni ai familiei minorului în stare să îndeplinească sarcinile tutelei și care își exprimă dorința de a fi tutore, alegerea tutorelui se va face de către instanța de tutelă, care va hotărî, așa cum prevede art. 115 C. civ., ținând seama de condițiile materiale ale acestora, precum și de garanțiile morale necesare dezvoltării armonioase a minorului. *Per a contrario*, dacă părintele a stabilit ordinea în care respectivele persoane vor fi chemate să îndeplinească sarcina tutelei, această ordine trebuie respectată de instanța de tutelă¹³.

În acord cu dispozițiile art. 117 C. civ., la numirea sau, după caz, în timpul tutelei, instanța de tutelă poate hotărî, din oficiu sau la cererea consiliului de familie, ca tutorele să dea garanții reale sau personale, dacă interesele minorului cer o astfel de măsură. În acest caz, ea stabilește potrivit cu împrejurările felul și întinderea garanțiilor¹⁴.

Atunci când numirea tutorelui se face de către instanța de tutelă, în lipsa unui tutore desemnat, aceasta numește cu prioritate ca tutore, dacă nu se opun motive întemeiate, o rudă sau un afin ori un prieten al familiei minorului, în stare să îndeplinească această sarcină, ținând seama, după caz, de relațiile personale, de apropierea domiciliilor, de condițiile materiale și de garanțiile morale pe care le prezintă cel chemat la tutelă. Din lectura dispozițiilor art. 118 C. civ., rezultă că instanța de tutelă va folosi aceleași criterii ca și în cazul desemnării mai multor persoane ca tutore¹⁵.

Procedura de numire a tutorelui este reglementată de art. 119 C. civ. astfel, numirea tutorelui se face, cu acordul acestuia, de către instanța de tutelă în camera de consiliu, prin încheiere definitivă. Atunci când desemnarea tutorelui s-a făcut prin contract de mandat, cel desemnat tutore nu poate refuza numirea decât pentru motivele care sunt strict prevăzute de art. 120 alin. (2) C. civ.¹⁶. Ascultarea minorului care a împlinit vârsta de 10 ani este obligatorie. De asemenea, dacă instanța de tutelă a constituit consiliul de familie, în lipsa unui tutore desemnat, numirea tutorelui se face, cu consultarea consiliului de familie.

Încheierea de numire se comunică în scris tutorelui și se afișează la sediul instanței de tutelă și la primăria de la domiciliul minorului, drepturile și îndatoririle tutorelui începând de la data comunicării încheierii de numire.

Într-o situație de speță¹⁷, instanța de tutelă a reținut că, în conformitate cu ancheta psihosocială efectuată în cauză, minorul frecventează cursurile școlii gimnaziale din Zăbrani, relația minorului cu

¹³ E. Chelaru, M. Chelaru, *op. cit.*, p. 178.

¹⁴ M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 402.

¹⁵ E. Chelaru, M. Chelaru, *op. cit.*, p. 178.

¹⁶ Conform dispozițiilor art. 120 alin. (2) C. civ., „poate refuza continuarea tutelei: a) cel care are vârsta de 60 de ani împliniți; b) femeia însărcinată sau mama unui copil mai mic de 8 ani; c) cel care crește și educă 2 sau mai mulți copii; d) cel care, din cauza bolii, a infirmității, a felului activităților desfășurate, a depărtării domiciliului de locul unde se află bunurile minorului sau din alte motive întemeiate, nu ar mai putea să îndeplinească această sarcină”. A se vedea M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 402.

¹⁷ Judecătoria Lipova, Sentința nr. 656 din 26.11.2024 disponibilă la adresa <https://www.rejust.ro/juris/de7792722>.

petenta este foarte bună, au stabilite relații de atașament și afecțiune reciproce, petenta participând la creșterea și îngrijirea minorului încă de la nașterea acestuia, iar după decesul mamei minorului, acesta a rămas în grija petentei.

Instanța de tutelă a arătat că, prin prisma materialului probator administrat în cauză și față de dispozițiile legale ale art. 110-113 și 119 alin. (1) C. civ., petenta îndeplinește condițiile impuse de lege, pentru a fi desemnată tutore al minorului.

Având în vedere prevederile art. 118 C. civ., în conformitate cu care, în lipsa unui tutore desemnat, instanța de tutelă numește cu prioritate ca tutore, dacă nu se opun motive întemeiate, o rudă sau un afin ori un prieten al familiei minorului, în stare să îndeplinească această sarcină, ținând seama, după caz, de relațiile personale, de apropierea domiciliilor, de condițiile materiale și de garanțiile morale pe care le prezintă cel chemat la tutelă, instanța a admis cererea formulată de petenta și, pe cale de consecință, a dispus instituirea tutelei minorului și numirea petentei în calitate de tutore al minorului.

Soluția pronunțată în cauză este una corectă, în condițiile în care petenta este o persoană foarte apropiată minorului, îndeplinind cerințele impuse de art. 118 C. civ. din perspectiva relațiilor personale, a condițiilor materiale și a garanțiilor morale pe care le prezintă. În condițiile în care sunt stabilite relații de atașament și afecțiune reciproce, petenta fiind cea care a realizat creșterea și îngrijirea minorului încă de la nașterea acestuia, după decesul mamei minorului, acesta rămânând în grija ei, în mod just, instanța de tutelă a avut în vedere situația personală a minorului. Minorul fiind orfan de mama, era imperios necesar ca tutorele să fie o persoană care are deja consolidată o relație apropiată cu minorul bazată pe atașament și afecțiune.

6. Conținutul măsurii de ocrotire a minorului prin tutelă

Așa cum am mai arătat, similar autorității părintești, și ocrotirea minorului prin tutelă conține două laturi: latura personală și latura patrimonială, art. 133 C. civ. prevăzând în acest sens în mod clar că „tutela se exercită numai în interesul minorului atât în ceea ce privește persoana, cât și bunurile acestuia”.

În ceea ce privește exercitarea tutelei cu privire la persoana minorului, art. 134 C. civ. dispunând în alin. (1) că „tutorele are îndatorirea de a îngriji de minor”, iar în alin. (2) că acesta „este obligat să asigure îngrijirea minorului, sănătatea și dezvoltarea lui fizică și mentală, educarea, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit cu aptitudinile lui”. Rezultă, astfel, că exercitarea tutelei cu privire la persoana minorului „are loc în mod similar autorității părintești”¹⁸.

Exercitarea tutelei cu privire la bunurile minorului se realizează prin administrarea bunurilor acestuia și, de asemenea, prin reprezentarea legală a minorului care nu a împlinit 14 ani, respectiv, încuviințarea prealabilă a actelor juridice încheiate de către minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă¹⁹. Obligațiile care îi revin tutorelui în administrarea bunurilor minorului sunt reglementate în Codul civil în considerarea celor trei momente esențiale: cel al deschiderii tutelei, pe parcursul exercitării tutelei și la încetarea tutelei²⁰.

Așa cum prevede art. 140 C. civ., după numirea tutorelui de către instanța de tutelă, în maximum 10 zile, în prezența acestuia și a membrilor consiliului de familie, un delegat al instanței de tutelă va verifica la fața locului toate bunurile minorului, întocmind un inventar, care va fi supus aprobării instanței de tutelă. Cu prilejul inventarierii, tutorele și membrii consiliului de familie sunt ținuti să declare în scris, la întrebarea expresă a delegatului instanței de tutelă, creanțele, datoriile sau alte pretenții pe care le au față de minor, aceste declarații urmând a fi consemnate în procesul-verbal de inventariere.

Tutorele sau membrii consiliului de familie care, cunoscând creanțele sau pretențiile proprii față de minori, nu le-au declarat, deși au fost somați să le declare, sunt prezumați că au renunțat la ele, așa cum prevede *expressis verbis* art. 140 alin. (3) C. civ. de asemenea, dacă tutorele sau membrii consiliului de

¹⁸ M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 402.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ În acest sens, E. Chelaru, M. Chelaru, *op. cit.*, p. 180; O. Ungureanu, C. Munteanu, *Drept civil. Persoanele – în reglementarea noului Cod civil*, Editura Hamangiu, București, 2015, p. 370.

familie nu declară datoriile pe care le au față de minor, deși au fost somați să le declare, pot fi îndepărtați din funcție.

Potrivit art. 142 C. civ., tutorele are îndatorirea de a administra cu bună-credință bunurile minorului. În acest scop, tutorele acționează în calitate de administrator însărcinat cu simpla administrare a bunurilor minorului, nefiind supuse administrării bunurile dobândite de minor cu titlu gratuit decât dacă testatorul sau donatorul a stipulat altfel. Aceste bunuri urmează a fi administrate de curatorul ori de cel desemnat prin actul de dispoziție sau, după caz, numit de către instanța de tutelă.

Așa cum a reținut doctrina²¹, tutorele însărcinat cu administrarea bunurilor minorului va putea realiza următoarele operațiuni:

- să efectueze actele necesare în vederea conservării bunurilor și actele utile, necesare pentru folosirea lor conform destinației, așa cum stipulează art. 795 C. civ.;
- să culeagă fructele bunurilor și să execute dreptul de administrare a acestora, în conformitate cu dispozițiile art. 796 alin. (1) C. civ.;
- să continue modul de folosire și exploatare a bunurilor frugifere fără să le schimbe destinația decât cu autorizarea instanței de tutelă, în acord cu dispozițiile art. 797 C. civ.;
- să investească în plasamente considerate sigure sumele de bani primite în administrare, conform art. 831 C. civ.²².

Pe parcursul exercitării tutelei, așa cum prevede art. 152 C. civ., tutorele este dator să prezinte anual instanței de tutelă, în termen de 30 de zile de la sfârșitul anului calendaristic, o dare de seamă despre modul cum s-a îngrijit de minor, precum și despre administrarea bunurilor acestuia²³.

În afară de darea de seamă anuală, tutorele este obligat, la cererea instanței de tutelă, să dea oricând dări de seamă despre felul cum s-a îngrijit de minor, precum și despre administrarea bunurilor acestuia.

Instanța de tutelă, conform art. 154 C. civ., va verifica socotelile privitoare la veniturile minorului și la cheltuielile făcute cu întreținerea acestuia și cu administrarea bunurilor sale și, dacă sunt corect întocmite și corespund realității, va da descărcare tutorelui.

La încetarea tutelei, tutorele sau, după caz, moștenitorii acestuia sunt datori ca, în termen de cel mult 30 de zile, să prezinte instanței de tutelă o dare de seamă generală. Tutorele are aceeași îndatorire și în caz de îndepărtare de la tutelă. Darea de seamă generală va trebui să cuprindă situațiile veniturilor și cheltuielilor pe ultimii ani, să indice activul și pasivul, precum și stadiul în care se află procesele minorului.

Potrivit dispozițiilor art. 161 C. civ., bunurile care au fost în administrarea tutorelui vor fi predate, după caz, fostului minor, moștenitorilor acestuia sau noului tutore de către tutore, moștenitorii acestuia sau reprezentantul lor legal ori, în lipsă, de curatorul special numit potrivit dispozițiilor art. 160 alin. (2) C. civ.

Art. 162 reglementează procedura descărcării de gestiune, prevăzând că, după predarea bunurilor, verificarea socotelilor și aprobarea lor, instanța de tutelă va da tutorelui descărcare de gestiune sa. Așa cum prevede alin. (2) al acestui articol, „chiar dacă instanța de tutelă a dat tutorelui descărcare de gestiune, acesta răspunde pentru prejudiciul cauzat din culpa sa”, sens în care alin. (3) dispune că „tutorele care înlocuiește un alt tutore are obligația să ceară acestuia, chiar și după descărcarea de gestiune, repararea prejudiciilor pe care le-a cauzat minorului din culpa sa, sub sancțiunea de a fi obligat el însuși de a repara aceste prejudicii”.

Reprezentarea legală a minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani. Tutorele este reprezentantul minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani la încheierea actelor juridice civile, acesta putând încheia

²¹ M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 403; O. Ungureanu, C. Munteanu, *op. cit.*, p. 370-372.

²² Conform art. 831 C. civ., „sunt prezumate a fi sigure plasamentele stabilite periodic de Banca Națională a României și de Comisia Națională a Valorilor Mobiliare” (în prezent Comisia Națională a Valorilor Mobiliare nu mai există, atribuțiile ei fiind preluate de Autoritatea de Supraveghere Financiară).

²³ În conformitate cu dispozițiile art. 152 alin. (3) C. civ., „dacă averea minorului este de mică însemnătate, instanța de tutelă poate să autorizeze ca darea de seamă privind administrarea bunurilor minorului să se facă pe termene mai lungi, care nu vor depăși însă 3 ani”.

două categorii de acte juridice: unele fără avizul consiliului de familie și fără autorizarea instanței de tutelă, iar altele numai cu avizul consiliului de familie și autorizarea instanței de tutelă²⁴.

Astfel, tutorele poate încheia fără avizul consiliului de familie și fără autorizarea instanței de tutelă, acte de conservare, acte de administrare și acte de dispoziție de mică valoare, poate ridica sumele aflate în cont pentru întreținerea minorului, dar poate și înstrăina, conform art. 144 alin. (4) C. civ., bunurile supuse pieirii, degradării, alterării ori deprecierii, precum și cele devenite nefolositoare pentru minor.

Tutorele poate încheia numai cu avizul consiliului de familie și autorizarea instanței de tutelă acte de dispoziție. Art. 145 C. civ. prevede că instanța de tutelă acordă tutorelui autorizarea numai dacă actul răspunde unei nevoi sau prezintă un folos neîndoielnic pentru minor, aceasta dându-se pentru fiecare act în parte, cu stabilirea, când este cazul, a condițiilor de încheiere a actului. În caz de vânzare, autorizarea va arăta dacă vânzarea se va face prin acordul părților, prin licitație publică sau în alt mod.

Instanța de tutelă poate, în toate cazurile, indica tutorelui modul în care se întrebuințează sumele de bani obținute.

Există acte juridice care nu pot fi încheiate de tutore nici cu autorizarea instanței de tutelă. Conform dispozițiilor art. 144 alin. (1) C. civ., tutorele nu poate, în numele minorului, să facă donații și nici să garanteze obligația altuia, cu excepția darurilor obișnuite, potrivite cu starea materială a minorului. De asemenea, art. 147 alin. (1) C. civ., „este interzisă, sub sancțiunea nulității relative, încheierea de acte juridice între tutore sau soțul, o rudă în linie dreaptă ori frații sau surorile tutorelui, pe de o parte, și minor, pe de altă parte”.

Este interzisă, de asemenea, încheierea actelor cu caracter strict personal, cum este spre exemplu, testamentul²⁵.

Încuviințarea prealabilă a actelor juridice încheiate de către minorul care are capacitate de exercițiu restrânsă este guvernată de dispozițiile art. 146 alin. (1) C. civ., care stipulează că „minorul care a împlinit vârsta de 14 ani încheie actele juridice cu încuviințarea scrisă a tutorelui sau, după caz, a curatorului”.

Potrivit dispozițiilor alin. (2), „dacă actul pe care minorul care a împlinit vârsta de 14 ani urmează să îl încheie face parte dintre acelea pe care tutorele nu le poate face decât cu autorizarea instanței de tutelă și cu avizul consiliului de familie, va fi necesară atât autorizarea acesteia, cât și avizul consiliului de familie”. Textul face, astfel, o aplicație a principiului simetriei în încheierea acestei categorii de acte juridice. În opinia mea, textul a instituit o justă prevedere avându-se în vedere faptul că tutorele nu este firesc să poată încuviința acte pentru care, dacă am fi în situația reprezentării legale a minorului care nu a împlinit 14 ani, el ar trebui să ceară avizul consiliului de familie și autorizarea instanței de tutelă. În acest context, legiuitorul a impus obligația obținerii avizului și a autorizării anteamintite pentru a putea încuviința actele juridice încheiate de minorul cu capacitate restrânsă de exercițiu.

Sub sancțiunea nulității relative, așa cum prevede alin. (3), minorul nu poate să facă donații sau testamente, altele decât darurile obișnuite potrivit stării lui materiale sau dispozițiile testamentare cu privire la bunuri de mică valoare, și nici să garanteze obligațiile altuia. Aceeași sancțiune se aplică și actelor făcute fără încuviințarea scrisă prealabilă a tutorelui sau a curatorului ori fără obținerea avizului consiliului de familie și a autorizării instanței de tutelă atunci când legea impune respectarea acestor formalități²⁶.

7. Încetarea tutelei minorului

Încetarea tutelei minorului poate fi ocazionată de apariția unor cauze generale sau a unor cauze care țin de persoana tutorelui.

Astfel, în doctrină²⁷ au fost identificate următoarele cauze generale de încetare a tutelei:

²⁴ E. Chelaru, M. Chelaru, *op. cit.*, p. 182.

²⁵ M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 405.

²⁶ E. Chelaru, M. Chelaru, *op. cit.*, p. 183; M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 405.

²⁷ M. Fodor, S. Popa, *op. cit.*, p. 406.

- dobândirea capacității depline de exercițiu de către minor;
- ridicarea decăderii din exercițiul drepturilor părintești a părintelui minorului ocrotit prin tutelă;
- ridicarea măsurii de ocrotire care afectează capacitatea civilă a părintelui minorului (consiliere judiciară/tutelă specială);
- stabilirea filiației minorului cel puțin față de un părinte;
- reapariția părintelui dispărut sau declarat mort;
- decesul minorului.

Cauzele care țin de persoana tutorelui și conduc la încetarea tutelei sunt reglementate de art. 156 alin. (2) C. civ., acestea fiind: decesul tutorelui, îndepărtarea de la sarcina tutelei și înlocuirea tutorelui.

Art. 158 C. civ. prevede că „tutorele este îndepărtat dacă săvârșește un abuz, o neglijență gravă sau alte fapte care îl fac nedemn de a fi tutore, precum și dacă nu își îndeplinește în mod corespunzător sarcina”.

Art. 121 C. civ. prevede că, dacă vreuna dintre împrejurările prevăzute la art. 120 alin. (2) C. civ. survine în timpul tutelei, tutorele poate cere să fie înlocuit. Cererea de înlocuire se adresează instanței de tutelă, care va hotărî de urgență. Până la soluționarea cererii sale de înlocuire, el este obligat să continue exercitarea atribuțiilor. Împrejurările la care se referă art. 120 alin. (2) C. civ. sunt:

- împlinirea de către tutore a vârstei de 60 de ani;
- tutorele este o femeie însărcinată sau mama unui copil mai mic de 8 ani;
- tutorele crește și educă 2 sau mai mulți copii;
- din cauza bolii, a infirmității, a felului activităților desfășurate, a depărtării domiciliului de locul unde se află bunurile minorului sau din alte motive întemeiate, tutorele nu ar mai putea să îndeplinească această sarcină.

8. Răspunderea tutorelui minorului

Tutorele răspunde pentru neîndeplinirea sau pentru îndeplinirea defectuoasă a atribuțiilor sale, aceste fapte putând atrage răspunderea civilă, contravențională sau penală, după caz.

Art. 155 alin. (1) C. civ. prevede că minorul care a împlinit vârsta de 14 ani, consiliul de familie, oricare membru al acestuia, precum și toți cei prevăzuți la art. 111 pot face plângere la instanța de tutelă cu privire la actele sau faptele tutorelui păgubitoare pentru minor.

Alin. (2) al aceluiași articol reglementează procedura de soluționare a plângerii, dispunând că aceasta se soluționează de urgență, prin încheiere executorie, de către instanța de tutelă, cu citarea părților și a membrilor consiliului de familie. Minorul care a împlinit vârsta de 10 ani va fi ascultat, dacă instanța de tutelă consideră că este necesar.

În doctrină²⁸ s-a reținut că „regimul sancționator constă în posibilitatea îndepărtării tutorelui de la tutelă, dacă sunt îndeplinite condițiile art. 158 C. civ., precum și în posibilitatea angajării răspunderii civile delictuale pentru fapta proprie (art. 1.349 C. civ.)”.

În ceea ce privește răspunderea contravențională, art. 142 alin. (1) lit. j) din Legea nr. 272/2004 califică drept contravenție expunerea sau folosirea copilului în scopul de a obține avantaje personale sau de a influența deciziile autorităților publice²⁹.

În ceea ce privește răspunderea penală, tutorele poate răspunde pentru infracțiunea de gestiune frauduloasă prevăzută de art. 242 C. pen., rele tratamente aplicate minorului prevăzută de art. 197 C. pen. sau abandon de familie prevăzută de art. 378 C. pen.³⁰.

²⁸ *Idem*, p. 407.

²⁹ *Ibidem*.

³⁰ O. Ungureanu, C. Munteanu, *op. cit.*, p. 376.

9. Concluzii

Tutela este o instituție de drept privat foarte complexă, caracterizată prin legalitate, obligativitate, personalitate și gratuitate, reglementată prin norme imperative prin care se realizează ocrotirea persoanei și a patrimoniului copiilor minori prin persoana tutorelui, care exercită drepturile și execută obligațiile părintești în relație cu minorul, realizând reprezentarea legală a minorului care nu a împlinit vârsta de 14 ani și, respectiv, încuviințarea prealabilă a actelor juridice încheiate de către minorul care are capacitate de exercițiu restrânsă. Tutela se instituie în situații de excepție cum sunt cele în care ambii părinți sunt, după caz, decedați, necunoscuți, decăzuți din exercițiul drepturilor părintești sau li s-a aplicat pedeapsa penală a interzicerii drepturilor părintești, sunt puși sub interdicție judecătorească, dispăruți ori declarați judecătorește morți, precum și în cazul în care, la încetarea adopției, instanța hotărăște că este în interesul minorului instituirea unei tutele.